

شناسایی و اولویت‌بندی پیام‌های مرتبط با خویش‌داری جنسی دانش‌آموزان (براساس منابع و دیدگاه‌های دانش‌آموزان)

زهره اسلامیان*

محمود سعیدی رضوانی**

ابوالفضل غفاری***

چکیده

این پژوهش با هدف شناسایی پیام‌های مرتبط با خویش‌داری جنسی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم به منظور تدوین محتوای مطلوب انجام شده است. روش پژوهش، پیمایشی-توصیفی و جامعه آماری شامل دانش‌آموزان دختر پایه‌های اول، دوم و سوم متوسطه دوم حاضر در کلاس‌های آموزشی تابستانه سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴ شهرستان بهشهر بود. با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای ۱۳۶ نفر از دانش‌آموزان در این پژوهش شرکت داده شدند. روش این پژوهش برای پاسخ‌گویی به سؤال پژوهش به منظور شناسایی پیام‌های مؤثر بر خویش‌داری جنسی از نظر دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم، استفاده از پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود. برای تحلیل داده‌ها نیز از آمار در دو سطح توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (مقایسه میانگین با یک ادعا) و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS 16 استفاده شد. نتایج نشان داد پیام‌های مستخرج از منابع تربیت جنسی، از نظر دختران به‌طور کلی در سطح «نسبتاً مطلوب» و سطح «مطلوب» قرار گرفتند. دانش‌آموزان مؤلفه‌های «ترهیبی جسمی»، «ترغیبی معنوی»، «ترهیبی روانی»، «ترغیبی اجتماعی»، «بهشت»، «ترهیبی معنوی» و «ترغیبی جسمی» را جزء مؤلفه‌های «مطلوب» ارزیابی و مؤثرترین پیام‌ها بر میزان خویش‌داری خود عنوان کردند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت به دستاوردهای این پژوهش در تدوین محتوا برای تربیت جنسی در دوره متوسطه توجه کنند.

واژگان کلیدی: تربیت جنسی، خویش‌داری جنسی، پیام، محتوا، مقطع متوسطه.

eslamianz@yahoo.com

** دانشجوی دکتری برنامه درسی دانشگاه فردوسی مشهد

** دانشیار گروه مطالعات برنامه‌ریزی درسی و مدیر کارگروه تربیت جنسی و عفاف‌گرایی پژوهشکده مطالعات اسلامی

در علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد (نویسنده مسئول)

** استادیار فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه فردوسی مشهد

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۸/۲ تاریخ تأیید: ۱۳۹۷/۲/۲۹

** این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی است که با حمایت مالی پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد انجام شده است.

مقدمه

یکی از مسائلی که در فرایند تعلیم و تربیت نوجوانان چالش و دغدغه‌ای مهم به شمار می‌رود، مسئله تربیت جنسی است. گزینه جنسی در دوره نوجوانی و تأثیرات نیرومند احساسات مربوط به تمایلات جنسی، جای بسیاری از تصورات و مفاهیم ذهنی را می‌گیرد. بی‌گمان، بلوغ از مهم‌ترین رویدادها، و نوجوانی از حساس‌ترین مراحل زندگی انسان است (نوابی‌نژاد، ۱۳۷۶، ص ۳۴).

تربیت جنسی از موضوعات مهم در حوزه تربیت است و در چگونگی شکل‌گیری شخصیت انسان نقش مهمی دارد و بر افکار، عواطف و رفتارهای او تأثیر می‌گذارد. یکی از هدف‌های نهایی آموزش و پرورش «رشد همه‌جانبه شخصیت» است که برای رسیدن به آن، تربیت جنسی ضروری است (امین‌خندقی و ابراهیمی هرستانی، ۱۳۹۰، ص ۲۴۳). پرداختن به بحث تربیت جنسی در دوره متوسطه اهمیت بسیاری دارد؛ زیرا این دوره از دوره‌های مهم، حساس و مؤثر در زندگی فردی و اجتماعی انسان است که به سبب وضع زیستی، اجتماعی و روانی دانش‌آموزان، با دیگر دوره‌های تحصیلی مشترکات و ممیزاتی دارد. این دوره دارای طیف گسترده‌ای است که دوران نوجوانی را دربرمی‌گیرد و در پایان طیف به جوانی می‌رسد؛ دوره‌ای که آموزش عمومی را به آموزش عالی پیوند می‌دهد و گروه بسیاری را برای ورود به جامعه و بازار کار آماده می‌کند؛ ازاین‌رو، هر نوع نارسایی و خلل در این دوره به‌طور مستقیم بر عملکرد و کیفیت هر دو حلقه آموزش عمومی و عالی تأثیری بسزا خواهد داشت (صافی، ۱۳۸۴، ص ۹).

آشکار است که پرداختن به تربیت جنسی در مدارس، در عصر حاضر اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا با پیشرفت تمدن و فناوری و گسترش شبکه‌های اطلاع‌رسانی و وسایل ارتباط جمعی، گسترش و رواج عوامل برانگیزاننده جنسی، وضعیت اسفبار جنسی پدید آورده و جامعه بشری را با مخاطره جدی روبه‌رو کرده است و چون ریشه این انحرافات به دوران نوجوانی برمی‌گردد، ازاین‌رو تأکید بیشتر بر این دوران است. شرم و حیای بیش از حد نظام رسمی در واگویی برخی مطالب آموزشی و یا نگرانی از بروز انحرافات اخلاقی و ترس از زمینه‌سازی شکل‌گیری افکار منحرف، نباید باعث حذف و نادیده گرفتن ارائه برخی مطالب مهم و اساسی شود. کنجکاوی مخاطبان، شکسته‌شدن دیوارهای حفاظتی از طریق امواج ماهواره‌ها و اینترنت و محتوای پیامک‌ها و کلیپ‌های ارسالی موبایل‌ها و... همگی باعث افزایش ضرورت انتقال مطالب مفید و شفاف جنسی، به مخاطبان نظام آموزشی می‌شود (مهرام، ۱۳۸۶).

از سویی شرایط اجتماعی و سیاسی دوران معاصر فرضیات اساسی، اهداف و محتوای آموزش جنسی مدارس را تحت تأثیر قرار می‌دهد (متقی‌فر، ۱۳۸۳) و از سوی دیگر نیز استعمارگران جهانی،

از میل جنسی برای انحراف نسل جوان کشورهای در حال توسعه استفاده می‌کنند و به‌همین دلیل لازم است نظام آموزش و پرورش، به پرورش درست جنسی دانش‌آموزان در سه دوره مشخص ابتدایی، راهنمایی و متوسطه توجه ویژه‌ای داشته باشد (امین خندقی و ابراهیمی هرستانی، ۱۳۹۰).

اخلاق جنسی (خویش‌داری جنسی) از مهم‌ترین ابعاد تربیت جنسی است که به کنترل و ارضای درست‌گریزه جنسی تأکید می‌کند. درباره اخلاق جنسی، کرکلر^۱ (۲۰۰۰) در اساس بر ایجاد عواطف جنسی مثبت،^۲ ارائه اطلاعات درست در مورد تغییر و تحول جنسی^۳ در نوجوان، خودکنترلی جنسی^۴ و رعایت حد اعتدال در ارضای گریزه جنسی تأکید می‌کند؛ از این رو فرم‌هایی فراهانی (۱۳۸۳) با تأکید بر گنجاندن این حوزه تربیتی در محتوای درسی دوره متوسطه می‌نویسد: یکی از مهم‌ترین عوامل بحران تربیت جنسی، نبود محتوای مناسب و برنامه آموزش جنسی مبتنی بر معنویت و تعالیم آسمانی و دینی است؛ از این رو در جوامع اسلامی، بررسی و تحلیل موضوع خویش‌داری جنسی (عفاف‌گرایی) از ابعاد گوناگون لازم است و باید با ایجاد تحول ساختاری در پاسخ‌گویی از موضع انفعال به موضع فعال، جهانیان را در این امر به واکنشی منطقی فراخواند.

با وجود اهمیت و ارزشمندی تربیت جنسی، امروزه شاهد کم‌توجهی و غفلت نسبی این نوع محتوا از کتب درسی و فراموشی آن در برنامه‌های تربیتی نهاد مهم و تأثیرگذار «آموزش و پرورش» هستیم که این امر با توجه برنامه‌های اساسی و از پیش تعیین‌شده دشمنان برای انحراف و بی‌بندوباری نوجوانان جای بسی تأمل و البته نگرانی دارد.

نتیجه پژوهش‌ها در ایران نیز نشان می‌دهد که هم‌اکنون آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یک نهاد مسئول و وظیفه خود را به‌خوبی انجام نمی‌دهد (فرم‌هایی فراهانی، ۱۳۸۴؛ امیریان‌زاده؛ محمدی و امیریان‌زاده، ۱۳۸۶؛ کریمی، ۱۳۸۶) و اکنون نیز برنامه درسی راه را برای ورود به این موضوع، با وجود تأکیدات دینی، علمی و ضرورت‌های اجتماعی و فرهنگی و... هموار نکرده و متأسفانه مغفول مانده است و تربیت در این باره با سکوت نظام آموزشی به دیگر رسانه‌ها از جمله ماهواره، اینترنت، مجلات، رمان‌ها و... واگذار شده است (طهماسب‌زاده و شیخ‌لار، ۱۳۸۸) و کتب درسی نیز به‌طور مناسب به آن نپرداخته‌اند (نصر اصفهانی و دیگران، ۱۳۸۵) و برنامه درسی تربیت جنسی به یکی از مؤلفه‌های پوچ تبدیل شده است (مهرام، ۱۳۸۶؛ خدادادی و دیگران، ۱۳۸۸؛ ابراهیمی هرستانی، ۱۳۹۱).

با توجه به اهمیت فراوان خویش‌داری جنسی در فرایند تربیت جنسی دانش‌آموزان مقطع

1. Crcler

2. positive sexual attitudes

3. sexual transformations

4. sexual self-control

متوسطه و همچنین، بروز بحران‌ها و چالش‌های بزرگ تربیتی در حوزه تربیت جنسی، تدوین محتوای مناسب و اثربخش از طریق تشخیص و گنجاندن پیام‌هایی که بتواند در ارتقای روحیه خویشنداری جنسی دانش‌آموزان مؤثر واقع شود، بسیار ضروری است. به همین دلیل این پژوهش در پی آن است تا پیام‌هایی را (گزاره‌های اخلاقی، حدیث، آیه قرآن، جمله‌های آموزنده، عبارات روان‌شناسی و...) که به‌طور مستقیم به حوزه تربیت مثبت جنسی مربوط می‌شوند و نوجوان با آموزش و فراگیری آنها تحت تأثیر قرار می‌گیرد و از وقوع بسیاری از مسائل و ناهنجاری‌های جنسی پیشگیری می‌شود، با استفاده از منابع مربوط مشخص کند و این پیام‌ها را براساس تأثیرگذاری بر روی دانش‌آموزان اولویت‌بندی کرده، و سرانجام به‌عنوان سرفصل‌های اصلی تدوین محتوای مناسب درباره تربیت جنسی، به‌ویژه بعد کنترل و خویشنداری جنسی پیشنهاد کند. سؤال مهم پژوهش آن است که کدام پیام‌ها از دیدگاه دانش‌آموزان در جلوگیری از بروز لجام‌گسیختگی‌ها و اباحی‌گری‌های جنسی تأثیر بیشتری دارد؟

روش

جامعه آماری پژوهش تمامی دانش‌آموزان دختر مقطع اول، دوم و سوم متوسطه دوم شهرستان بهشهر در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ حاضر در کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی تابستانه بود. این پژوهش از لحاظ هدف تحقیق، کاربردی است و برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده کرده است. از بین ۲۲۰ نفر جامعه مورد نظر، براساس جدول مورگان تعداد ۱۳۶ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند، از این تعداد، ۱۴ نفر از پایه اول متوسطه، ۵۲ نفر از پایه دوم متوسطه و همچنین ۷۰ نفر از پایه سوم متوسطه بودند.

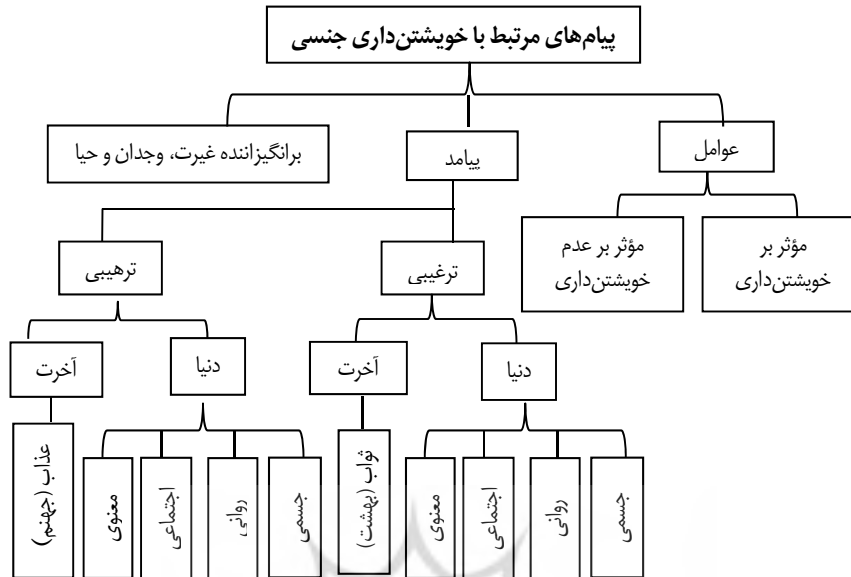
همچنین، برای گردآوری اطلاعات، از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شد. پژوهشگر پرسش‌نامه را بدین صورت ساخته است که نخست آثار صاحب‌نظران حوزه تربیت جنسی بررسی و مطالعه شدند. معیار شناسایی پیام‌های مرتبط با خویشنداری جنسی در این پژوهش، نظر متخصصان و صاحب‌نظران حوزه تربیت جنسی بود؛ بنابراین برای شناسایی این پیام‌ها و عبارات‌ها به آثار آنها مراجعه شد.

در مرحله نخست، با مطالعه منابع، ۷۸۰ پیام استخراج شد؛ در مرحله بعد با بررسی همه پیام‌ها این نتیجه به دست آمد که همه آنها در دو دسته جای می‌گیرند: «عوامل و پیامد»؛ عوامل، آن دسته از پیام‌ها هستند که باعث خویشنداری و یا عدم خویشنداری جنسی می‌شوند؛ پیامد، آن دسته از پیام‌هایی هستند که نتایج رعایت عفت و خویشنداری و همچنین شامل نتایجی می‌شوند

که ناشی از رعایت نکردن عفت و عدم خویشتن‌داری است. با بررسی پیام‌های نشان‌دهنده پیامد، این نتیجه به دست آمد که همه آنها در دو مؤلفه جای می‌گیرند: «مؤلفه ترغیبی و مؤلفه ترهیبی»؛ مؤلفه ترغیبی پیام‌هایی هستند که با بیان نتایج مثبت خویشتن‌داری، دانش‌آموز را به خویشتن‌داری ترغیب می‌کنند. در مقابل، مؤلفه ترهیبی آن دسته از پیام‌هایی هستند که با ذکر نتایج سوء و منفی عدم خویشتن‌داری، دانش‌آموزان را از انجام آن نوع کارها نهی می‌کنند. در بررسی دیگری، پیام‌ها به دو بعد «دنیا و آخرت» تقسیم شدند. پیام‌های مربوط به «پیامد» که زیرمجموعه دنیایی هستند، براساس نظر سازمان بهداشت جهانی درباره «سلامت»، تقسیم‌بندی شدند. سازمان بهداشت جهانی، سلامت هر شخص را به چهار بعد تقسیم کرده است: بعد جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی. از این رو، با بررسی پیام‌هایی که در ذیل بعد دنیایی قرار می‌گرفتند، آنها را در چهار بعد جسمی، اجتماعی، روانی و معنوی قرار دادیم که گروهی در زیرمجموعه مؤلفه ترغیبی و گروهی در زیرمجموعه مؤلفه ترهیبی جای گرفتند که از این قرارند: مؤلفه ترغیبی بعد جسمی، مؤلفه ترغیبی بعد روانی، مؤلفه ترغیبی بعد اجتماعی، مؤلفه ترغیبی بعد معنوی و همچنین مؤلفه ترهیبی بعد جسمی، مؤلفه ترهیبی بعد روانی، مؤلفه ترهیبی بعد اجتماعی، مؤلفه ترهیبی بعد معنوی.

بعد جسمی پیام‌هایی هستند که نتایج خویشتن‌داری و عدم خویشتن‌داری در بعد جسمی؛ بعد روانی، نتایج خویشتن‌داری و عدم خویشتن‌داری در بعد روانی؛ بعد اجتماعی نتایج خویشتن‌داری و عدم خویشتن‌داری در بعد اجتماعی و بعد معنوی نیز نتایج خویشتن‌داری و عدم خویشتن‌داری در بعد معنوی را به تصویر می‌کشند.

دسته‌ای دیگر از پیام‌ها که به آخرت مربوط‌اند به دو دسته بهشت (پاداش بهشتی) و جهنم (عذاب جهنمی) تقسیم شدند. مؤلفه بهشت (پاداش بهشتی) پیام‌هایی هستند که نتایج خویشتن‌داری در آخرت را مورد توجه قرار داده که لطف و رحمت پروردگار را شامل می‌شود. مؤلفه جهنم (عذاب جهنمی) دربرگیرنده آن دسته از پیام‌هاست که نتایج و پیامد عدم خویشتن‌داری را در آخرت مورد توجه قرار می‌دهند که حاکی از جایگاهی بد و بیان عذاب در آخرت است. همچنین گروه دیگری از پیام‌ها که مربوط به «عوامل» اند با بررسی و دقت بسیار به دو دسته «عوامل مؤثر بر خویشتن‌داری» و «عوامل مؤثر بر عدم خویشتن‌داری» تقسیم شدند. سرانجام نیز گروهی از پیام‌ها که به‌طور مستقیم بر خویشتن‌داری جنسی تأثیر می‌گذارند، زیرمجموعه پیام‌های «برانگیزاننده غیرت و جدان و حیا» قرار گرفتند؛ این پیام‌ها خاصیت برانگیزانندگی دارند و از زبان اول شخص مفرد بیان شده‌اند تا دانش‌آموز به‌طور مستقیم و نزدیک با نتایج خویشتن‌داری و عدم خویشتن‌داری روبه‌رو شود.

شکل ۱: چارچوب مفهومی پژوهش

هریک از دانش‌آموزان میزان تأثیر این پیام‌ها بر روحیه خویش‌داری (خودکنترلی جنسی) خویش را در طیف پنج درجه‌ای لیکرتی به شکل «خیلی زیاد، زیاد، تا حدودی، کم و خیلی کم» مشخص کردند. مؤلفه «برانگیزاننده» نیز از طیف‌های «کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم» تشکیل شده است.

برای تأیید روایی پرسش‌نامه محقق‌ساخته در پژوهش حاضر، از نظر ۸ نفر از متخصصان تربیت جنسی و برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از روش اجرای فرم‌های موازی (فرم‌های هم‌تا) محقق‌ساخته استفاده شد. بدین صورت که ۳ پرسش‌نامه منحصربه‌فرد موازی ساخته شده که هرکدام ۷۲ پرسش داشت. سرانجام برای رسیدن به پرسش‌نامه پایانی، با گرفتن پایایی از هرکدام از فرم‌ها، مؤلفه‌هایی که پایایی بیشتری داشتند، به‌عنوان «مؤلفه‌های برتر» انتخاب و در فرم پایانی قرار داده شدند. پایایی پرسش‌نامه نهایی که با آلفای کرونباخ سنجیده شد $0/78$ بود که نشان می‌دهد ابزار پژوهش از پایایی قابل قبول و قابل اطمینانی برخوردار است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در سطح آمار توصیفی از شاخص‌های میانگین و انحراف معیار برای هر یک از پیام‌ها و مؤلفه‌ها استفاده شد. برای سنجش میزان مطلوبیت هر یک از مؤلفه‌ها نیز از آزمون مقایسه میانگین با یک ارزش ثابت (یک ادعا) استفاده شد. نحوه ارزیابی میزان مطلوبیت مؤلفه‌ها در جدول زیر آمده است:

جدول ۱: استاندارد ارزیابی مطلوبیت مؤلفه‌ها

سطح مطلوبیت	میانگین
مطلوبیت بسیار پایین	$1 \leq \mu < 2$
مطلوبیت اندک	$2 \leq \mu < 3$
مطلوبیت نسبی	$3 \leq \mu < 4$
مطلوب	$4 \leq \mu < 5$

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش، از نرم‌افزار spss 16 استفاده شده است.

تشریح چارچوب مفهومی مؤلفه‌ها

اکنون مؤلفه‌های سیزده‌گانه به‌لحاظ هدف و محتوا به‌اجمال تشریح می‌شوند:^۱

۱. مؤلفه ترغیبی معنوی

هدف: آگاه کردن دانش‌آموزان از آثار و پیامدهای مثبت عفاف‌ورزی و خویشتن‌داری جنسی به‌لحاظ معنوی و روحانی و ترغیب آنها برای میل به‌سوی این اعمال.

محتوا: بیان پیامد مثبت حیا، پاکدامنی، عفت‌ورزی، فرو بستن چشم از حرام، تسلط بر شهوت، مورد لطف خدا واقع شدن، دیدن عجایب و شگفتی‌ها، با تقوا شدن. برای نمونه، به دو پیام اشاره می‌شود: رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: به‌راستی خداوند، انسان با حیای بردبار پاکدامنی را که عفاف می‌ورزد، دوست دارد؛ همچنین می‌فرماید: چشمان خود را [از حرام] فروگیرید تا عجایب و شگفتی‌ها را ببینید.

۲. مؤلفه ترغیبی اجتماعی

هدف: ترغیب دانش‌آموزان به خویشتن‌داری جنسی با توجه دادن آنها به آثار خوب عفت‌ورزی در بُعد اجتماعی.

محتوا: زمینه‌سازی برای داشتن نسلی پاک و با ایمان در آینده، موفقیت در عرصه‌های گوناگون اجتماعی، دور ماندن از اذیت و آزار هوس‌بازان و خائنان، مورد احترام دیگران واقع شدن و... برای نمونه، به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. فرد با رعایت شئون اسلامی و عفاف در جامعه، احترام دیگران را نسبت به خود برمی‌انگیزد؛ ۲. دختران با حیای امروز، زمینه‌ساز نسلی پاک و با ایمان فردا می‌باشند.

۱. گفتنی است که از اهداف پنهان طراحی و اجرای این پژوهش، اثرگذاری و آموزش غیرمستقیم به دانش‌آموزان از طریق در اختیار قرار دادن مجموعه زیادی از پیام‌های تأییدشده از نظر متخصصان تربیت جنسی بود: ازاین‌رو برای آگاهی بیشتر از ماهیت مؤلفه‌ها، به این بخش در اینجا اشاره می‌شود.

۳. مؤلفه ترغیبی روانی

هدف: بیان فواید خویشتن‌داری جنسی به‌لحاظ روانی بر فرد و ترغیب دانش‌آموز به آن کارها. محتوا: بیان فواید عفاف و خویشتن‌داری مانند عزت و سربلندی، بزرگواری، جلوگیری از علاقه‌های سرکش و نابجا، به دور ماندن از شک و بدگمانی و... .

برای نمونه به دو پیام اشاره می‌شود: حضرت علی (علیه السلام) می‌فرماید: ۱. حجاب زن برای او و برای همسرش بهتر است از اینکه شک و بدگمانی عارضشان شود؛ ۲. به هر که عفت و قناعت تحفه داده شود، عزت و سربلندی با او همراه شود.

۴. مؤلفه ترغیبی جسمی

هدف: بیان آثار مثبت عفاف و خویشتن‌داری در بعد جسمی؛ آسیب‌هایی که دانش‌آموز با پایبندی به اخلاق جنسی و خویشتن‌داری، از آنها در امان خواهد ماند.

محتوا: سلامت جسمی و محفوظ ماندن، در امان ماندن از بیماری‌های صعب‌العلاج همانند ایدز و...، دور ماندن از آزار و اذیت‌های جنسی هوس‌بازان و... .

برای نمونه به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. نتیجه عفاف، محفوظ ماندن و سلامتی جسمی است؛ ۲. دوری از روابط نامشروع جنسی و پایبندی به اخلاق جنسی، سبب در امان ماندن از بیماری‌های صعب‌العلاجی مانند ایدز و... می‌شود.

۵. مؤلفه ترهیبی معنوی

هدف: دعوت به خویشتن‌داری جنسی با بیان آثار منفی عدم خویشتن‌داری بر انسان به‌لحاظ معنوی. محتوا: بیان پیامدهایی مانند تجاوز به حدود الهی، قدرت یافتن شیطان در وجود انسان، پیروی از شهوت، دور شدن از هدف آفرینش، کثیف شدن روح، انکار دستورهای الهی، به خشم آوردن خدا، بازداشتن از ارتباط با خداوند و... . برای نمونه به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: در بین گناهان هیچ گناهی به اندازه پیروی از شهوت تأثیرات منفی شدیدی بر انسان ندارد؛ بنابراین تمایلات جنسی را دنبال نکنید که شما را از ارتباط با خداوند باز می‌دارد؛ ۲. خداوند می‌فرماید: «پس هر که فراتر از ازدواج زن و مرد، رفتار جنسی انجام دهد، پس اینان تجاوزگران حدود الهی اند» (مؤمنون، ۵-۷).

۶. مؤلفه تریبی روانی

هدف: نهی کردن از رفتن به سمت انحرافات جنسی با بیان پیامدهای منفی آن به‌لحاظ روانی بر فرد و آگاه کردن دانش‌آموز از فرجام ناگوار.

محتوا: شک و بدگمانی، بیماری‌های روانی، وسواس و افسردگی، گوشه‌گیری و یأس، غم و کدورت روانی، نابود شدن هویت انسانی، چیره شدن شهوت بر عقل، اعتیاد به آن عمل زشت و...
برای نمونه به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. خود ارضایی باعث گوشه‌گیری و یأس نسبت به مسائل زندگی و غم و کدورت روانی می‌شود؛ ۲. ارضای نادرست غریزه جنسی باعث ایجاد بیماری‌های روانی، وسواس و افسردگی و انحرافات جنسی مانند استمنا و همجنس‌گرایی و نیز اختلالات جنسی مانند سردمزاجی و... می‌شود.

۷. مؤلفه تریبی اجتماعی

هدف: آگاه کردن دانش‌آموزان از خطرات اجتماعی ناهنجاری‌های جنسی و عدم خویش‌داری و تریب آنان از رفتن به سمت این ناهنجاری‌ها و لذت‌های نامشروع.

محتوا: گرفتار شدن در چنگال جوانان هرزه به‌دلیل خودنمایی و عشوه‌گری، به‌وجود آمدن فرزندان نامشروع و بی‌هویت و نسب، محروم شدن از لطف و محبت پدر و مادر، تباهی، خشونت و تحریک و تهییج مداوم، افزایش اضطراب، فروپاشی خانواده‌ها، تنزل ارزش‌های اخلاقی، ناپایدار شدن خانواده‌ها، سست شدن پایه‌های ازدواج، کاهش علاقه مردان به همسران، تولد فرزندان شرور و منحرف با زنا، و...
برای نمونه، به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. ارضای شهوت جنسی خارج از محدوده ازدواج، ارزش‌های اخلاقی را تنزل می‌دهد و پایه‌های ازدواج را سست نموده، خانواده‌ها را ناپایدار می‌کند؛ ۲. تولد فرزندان نامشروع، بی‌هویت و کرامت و نسب و محروم شدن آنها از رحم و محبت و عاطفه والدین، از آسیب‌های اجتماعی فساد است.

۸. مؤلفه تریبی جسمی

هدف: آگاه کردن دانش‌آموزان از آسیب‌های جسمانی انحرافات جنسی و ارضای نادرست غریزه جنسی برای دور کردن آنها از این قبیل انحرافات.

محتوا: بیان آثار منفی زنا، خودارضایی، روابط نامشروع مانند ضعف سیستم عصبی، ناتوانی جنسی، سردمزاجی، گریز از ازدواج، کم‌خونی، بیماری سیفیلیس، لرزش دست، سستی کمر، ضعیف شدن حافظه، مرگ زودرس و... .

برای نمونه به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. خود ارضایی آثار گوناگونی مانند ضعف سیستم عصبی، ناتوانی جنسی، گریز از ازدواج و ضعف اعصاب، کم‌خونی، ضعف حافظه، لاغری و... دارد؛ ۲. پیامبر اسلام ﷺ می‌فرماید: «زنا باعث مرگ زودرس و ناگهانی می‌شود».

۹. مؤلفه عوامل مؤثر بر خویشتن‌داری جنسی

هدف: آگاه نمودن دانش‌آموزان از عواملی که به خویشتن‌داری جنسی منجر می‌شود و ترغیب آنها برای مبادرت به آن امور.

محتوا: آگاهی از شرافت ذاتی انسان، دعا و کمک از خدا، به یاد قبر و قیامت بودن، قوی بودن حکمت در فرد، فرو بستن نگاه از حرام، داشتن مقاومت در برابر شهوت و... .
برای نمونه به سه پیام اشاره می‌شود: ۱. امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: کسی که شرافت ذاتی خود را بشناسد، خویش را از پستی مصون می‌دارد؛ ۲. همچنین می‌فرماید: مقاومت، عامل پیروزی بر هوای نفسانی است؛ ۳. حضرت موسی (علیه السلام) می‌فرماید: به خود یادآوری کن که در قبر سکونت خواهی کرد، پس این یادآوری مانع می‌شود از اینکه در شهوت‌ها غرق شوی.

۱۰. مؤلفه عوامل مؤثر بر عدم خویشتن‌داری

هدف: اشاره به عواملی که زمینه عدم خویشتن‌داری جنسی را فراهم کرده، به شدت آن می‌افزاید. دانش‌آموز با آگاهی از این عوامل از آنها دوری جوید تا خویشتن‌داری او آسیب نیند.
محتوا: دوستی و همنشینی با ناهالان و سرانجام بد آنها، سستی، تنبلی، بیکاری، و... .
برای نمونه به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. از دهان گل شنیدم بر سر بازار گفت / هر که با ناکس نشیند عاقبت رسوا شود؛ ۲. بیکاری، تنبلی و راحت‌طلبی از عوامل مؤثر در فساد، ناپسامانی‌های اجتماعی و بزهکاری است؛ زیرا انسان بیکار احساس مسئولیت اجتماعی ندارد.

۱۱. مؤلفه بهشت

هدف: این پیام‌ها به پاداش اخروی خویشتن‌داری و عفت در این دنیا اشاره دارند تا زمینه‌ای برای عفاف فراهم آورند و دانش‌آموزان را به آن سو سوق دهند.
محتوا: رسیدن به مقام خوب و جایگاهی رفیع در بهشت با کارهایی مانند حفظ اندام جنسی از گناه، دوری از خیانت، بازداشتن نفس از خواهش نفسانی، ایمان به خدا و ترس از او، چشم‌پوشی از حرام و... .

برای نمونه، به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. هر کس از مقام خداوند خوف داشته باشد و نفس خود را از خواهش و هوس بازدارد، بهشت جایگاه او می‌شود (نازعات، ۴۰-۴۱)؛ ۲. پیامبر می‌فرماید: هر کس دو چیز را بر من ضمانت کند، من بهشت را برایش ضامن می‌شوم و اینکه زبان و اندام جنسی خود را از گناه مصون دارد.

۱۲. مؤلفه جهنم

هدف: این پیام‌ها به آیات و احادیثی اشاره داشتند که پیامد ناگوار عدم خویشتن‌داری جنسی در جهان آخرت را بیان می‌کردند که دانش‌آموز از سرانجام بد عدم خویشتن‌داری جنسی در آخرت آگاه شود و آن کارها را انجام ندهد.

محتوا: محشور شدن در روز قیامت با بوی بدتر از مردار، مورد لعنت خداوند واقع شدن، مورد غضب الهی واقع شدن، داخل شدن به آتش جهنم و...

برای نمونه، به دو پیام اشاره می‌شود: ۱. پیامبر ﷺ می‌فرماید: کسانی که غرق در شهوت و لذت حرام‌اند، در روز قیامت با بوی بدتر از مردار محشور می‌شوند؛ ۲. همچنین می‌فرماید: شهوت‌رانی زمینه ورود به آتش جهنم را فراهم می‌کند.

۱۳. مؤلفه برانگیزاننده

هدف: برانگیختن غیرت، وجدان و حیای دانش‌آموز با بیان جملاتی برانگیزاننده از زبان اول شخص مفرد (اگر بدانم ...) و تلنگر مستقیم به اعتقادات و باورهای دانش‌آموز با مثال‌های ملموس.

محتوا: اتفاق منفی مانند به تعویق افتادن ظهور امام زمان عجل الله فرجه، دچار شدن به خواری و ذلت در دوستی با جنس مخالف، ناراحت شدن امامان معصوم علیهم السلام، بدنام شدن کشور و... . اتفاق مثبت: از بین رفتن ریشه مفاسد اخلاقی، نشانه غیرتمندی، پیشرفت جامعه، دوری از همنشین بد، ازدواج پایدار و...

برای نمونه به سه پیام اشاره می‌شود: ۱. اگر بدانم شرکت در مجالس مختلط در شأن یک فرد غیرتمند نیست، هرگز به این مجالس نمی‌روم؛ ۲. اگر بدانم که دوری از انحرافات جنسی و اخلاقی من در پیشرفت جامعه مؤثر است، از آنها دوری می‌کنم؛ ۳. اگر بدانم که نگاه به نامحرم از روی لذت، امام حسین علیه السلام را ناراحت می‌کند هرگز این کار را نمی‌کنم.

یافته‌ها

در این بخش نتایج مقاله درباره میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های سیزده‌گانه بر خویش‌داری جنسی دانش‌آموزان آورده شده است:

سؤال پژوهش: از دیدگاه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه، تأثیر هر یک از مؤلفه‌های مستخرج از منابع و مستندات دینی و علمی، بر خویش‌داری جنسی آنان به چه میزان است؟

برای پاسخ از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (مقایسه میانگین با یک ارزش ثابت) استفاده شد. نخست به ارائه جداول و تفاسیر مربوط به دیدگاه‌های دانش‌آموزان درباره مؤلفه‌ها به‌طور کلی پرداخته شد. گفتنی است که مؤلفه‌ها، از بیشترین تا کمترین میانگین مرتب شده‌اند. در ادامه، سطح مطلوبیت مؤلفه‌ها از حیث تأثیرگذاری نیز بررسی شد. نتایج هر یک از آزمون‌ها در قالب جداول و تفاسیر مربوط به آنها به ترتیب در ادامه ارائه شده‌اند:

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار دیدگاه‌های دانش‌آموزان در هر یک از مؤلفه‌ها

ردیف	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار
۱	ترهیبی جسمی	۴/۱۰	۰/۴۳
۲	ترغیبی معنوی	۴/۰۹	۰/۵۵
۳	ترهیبی روانی	۳/۹۹	۰/۳۵
۴	ترغیبی اجتماعی	۳/۹۸	۰/۵۹
۵	بهداشت	۳/۹۷	۰/۵۳
۶	ترهیبی معنوی	۳/۹۳	۰/۴۸
۷	ترغیبی جسمی	۳/۸۹	۰/۷۶
۸	عوامل مؤثر بر عدم خویش‌داری	۳/۸۴	۰/۵۸
۹	برانگیزاننده	۳/۶۸	۰/۴۶
۱۰	ترهیبی اجتماعی	۳/۶۴	۰/۵۰
۱۱	ترغیبی روانی	۳/۴۸	۰/۴۵
۱۲	عوامل مؤثر خویش‌داری	۳/۳۳	۰/۵۳
۱۳	جهنم	۳/۰۸	۰/۶۶

در جدول ۲ میانگین و انحراف معیار دیدگاه‌های دانش‌آموزان دختر در هر یک از مؤلفه‌ها به ترتیب اثرگذاری آورده شده است.

برای سنجش میزان مطلوبیت هر یک از مؤلفه‌ها براساس جدول استاندارد ارزیابی مطلوبیت (جدول شماره ۱) استفاده شده است؛ از این رو از آزمون «مقایسه میانگین با یک ارزش ثابت» (یک ادعا) استفاده شده است (عدد ۳ نشان‌دهنده سطح «نسبتاً مطلوب» و عدد ۴ سطح «مطلوب») را نشان می‌دهد که نتیجه این آزمون در جداول ۳ و ۴ ارائه شده است:

جدول ۳: نتایج مقایسه میانگین مؤلفه‌ها با نمره معیار ۳

متغیر	میانگین	ملاک	T	درجه آزادی	سطح معناداری
ترهیبی جسمی	۴/۱۰	۳	۲/۳	۱۳۵	۰/۰۰
ترغیبی معنوی	۴/۰۹	۳	۲۲/۷	۱۳۵	۰/۰۰
ترهیبی روانی	۳/۹۹	۳	۳۳	۱۳۵	۰/۰۰
ترغیبی اجتماعی	۳/۹۸	۳	۱۹/۴	۱۳۵	۰/۰۰
بهشت	۳/۹۷	۳	۲۱/۲	۱۳۵	۰/۰۰
ترهیبی معنوی	۳/۹۳	۳	۲۲/۳	۱۳۵	۰/۰۰
ترغیبی جسمی	۳/۸۹	۳	۱۳/۵	۱۳۵	۰/۰۰
عوامل مؤثر بر عدم خویشتن‌داری	۳/۸۴	۳	۱۶/۸	۱۳۵	۰/۰۰
برانگیزاننده	۳/۶۸	۳	۱۷/۱	۱۳۵	۰/۰۰
ترهیبی اجتماعی	۳/۶۴	۳	۱۵/۱	۱۳۵	۰/۰۰
ترغیبی روانی	۳/۴۸	۳	۱۲/۴	۱۳۵	۰/۰۰
عوامل مؤثر خویشتن‌داری	۳/۳۳	۳	۷/۴	۱۳۵	۰/۰۰
جهنم	۳/۰۸	۳	۱/۵	۱۳۵	۰/۱۲

نتیجه آزمون مقایسه میانگین با ارزش ۳ نشان می‌دهد مؤلفه‌های سیزده‌گانه با نمره معیار ۳ (که در این پژوهش درجه «نسبتاً مطلوب») را نشان می‌دهد، تفاوت معناداری دارند؛ زیرا میانگین‌ها به‌طور معناداری از ارزش ۳ بالاتر می‌باشند؛ این بدین معناست که همه این مؤلفه‌ها دست‌کم در سطح «نسبتاً مطلوب» قرار دارند.

جدول ۴: نتایج مقایسه میانگین مؤلفه‌ها با نمره معیار ۴

متغیر	میانگین	نمره معیار	T	درجه آزادی	سطح معناداری
ترهیبی جسمی	۴/۱۰	۴	۲/۷	۱۳۵	۰/۰۰۷
ترغیبی معنوی	۴/۰۹	۴	۱/۹	۱۳۵	۰/۰۵۷
ترهیبی روانی	۳/۹۹	۴	۰/۲	۱۳۵	۰/۷۸
ترغیبی اجتماعی	۳/۹۸	۴	۰/۲	۱۳۵	۰/۷۷
بهشت	۳/۹۷	۴	۰/۵	۱۳۵	۰/۵۶
ترهیبی معنوی	۳/۹۳	۴	۱/۴	۱۳۵	۰/۱۴
ترغیبی جسمی	۳/۸۹	۴	۱/۵	۱۳۵	۰/۱۲
عوامل مؤثر بر عدم خویشتن‌داری	۳/۸۴	۴	۳/۱	۱۳۵	۰/۰۰
برانگیزاننده	۳/۶۸	۴	۰/۸	۱۳۵	۰/۰۰
ترهیبی اجتماعی	۳/۶۴	۴	۰/۸	۱۳۵	۰/۰۰
ترغیبی روانی	۳/۴۸	۴	۱۳/۱	۱۳۵	۰/۰۰
عوامل مؤثر بر خویشتن‌داری	۳/۳۳	۴	۱۴/۴	۱۳۵	۰/۰۰
جهنم	۳/۰۸	۴	۱۶	۱۳۵	۰/۰۰

همان‌گونه‌که در جدول پیشین دیده می‌شود (نتیجه سنجش مؤلفه‌ها با نمره معیار ۴ به‌عنوان سطح مطلوب) تفاوت مؤلفه‌های تریبی جسمی، ترغیبی معنوی، تریبی روانی، ترغیبی اجتماعی، بهشت، تریبی معنوی، ترغیبی جسمی با نمره ۴ معنادار نیست؛ یعنی میانگین این مؤلفه‌ها با ارزش ۴ فاصله معناداری ندارند؛ بنابراین، این مؤلفه‌ها «سطح مطلوبی» دارند؛ ولی مؤلفه‌های عوامل مؤثر بر عدم خویش‌داری، برانگیزاننده غیرت، حیا و وجدان، تریبی اجتماعی، ترغیبی روانی، عوامل مؤثر بر خویش‌داری و جهنم در سطح «نسبتاً مطلوب» قرار می‌گیرند؛ زیرا تفاوتشان با ۴ معنادار است؛ یعنی میانگین این مؤلفه‌ها از نمره پیش فرض که ۴ می‌باشد به‌طور معناداری کمتر است.

بنابر این نتایج، مؤلفه‌ها در دو سطح «مطلوب» و «نسبتاً مطلوب» قرار می‌گیرند که در جدول ۵ دیده می‌شود:

جدول ۵: سطح مطلوبیت مؤلفه‌ها در میان دانش‌آموزان دختر

ردیف	مؤلفه	مطلوب	نسبتاً مطلوب
۱.	تریبی جسمی	✓	
۲.	ترغیبی معنوی	✓	
۳.	تریبی روانی	✓	
۴.	ترغیبی اجتماعی	✓	
۵.	بهشت	✓	
۶.	تریبی معنوی	✓	
۷.	ترغیبی جسمی	✓	
۸.	عوامل مؤثر بر عدم خویش‌داری		✓
۹.	برانگیزاننده		✓
۱۰.	تریبی اجتماعی		✓
۱۱.	ترغیبی روانی		✓
۱۲.	عوامل مؤثر بر خویش‌داری		✓
۱۳.	جهنم		✓

براساس جدول شماره ۵ مؤلفه‌های تریبی جسمی، ترغیبی معنوی، تریبی روانی، ترغیبی اجتماعی، بهشت، تریبی معنوی، ترغیبی جسمی به‌ترتیب اثرگذاری از یک تا هفت قرار گرفتند و جزء مؤلفه‌های مطلوب ارزیابی شدند. مؤلفه‌های عوامل مؤثر بر عدم خویش‌داری جنسی، برانگیزاننده، تریبی اجتماعی، ترغیبی روانی، عوامل مؤثر بر خویش‌داری و جهنم، در مرتبه هشتم تا سیزدهم اثرگذاری قرار گرفتند که جزء پیام‌های نسبتاً مطلوب به‌شمار می‌آیند.

بحث و نتیجه‌گیری

در این بخش ضمن ارائه نتایج پژوهش، به صورت سازمان‌یافته به نکاتی اشاره می‌شود که برآمده از نتیجه و روند پژوهش هستند و در پایان نیز جمع‌بندی و پیشنهادها آورده می‌شود.

جدول ۶: ارائه نتایج بررسی مؤلفه‌ها به لحاظ میزان تأثیرگذاری بر خویشنداری جنسی

بیان عوامل			بیان پیامد			
			ترهیبی		ترغیبی	
			آخرت	دنیا	آخرت	دنیا
برانگیزاننده غیرت، وجدان و حیا: نسبتاً مطلوب	عوامل مؤثر بر عدم خویشنداری جنسی: نسبتاً مطلوب	عوامل مؤثر بر خویشنداری جنسی: نسبتاً مطلوب	جهنم: نسبتاً مطلوب	معنوی: مطلوب	بهشت: مطلوب	معنوی: مطلوب
				جسمی: مطلوب		جسمی: مطلوب
				روانی: مطلوب		روانی: نسبتاً مطلوب
				اجتماعی: نسبتاً مطلوب		اجتماعی: مطلوب

نتایج نشان می‌دهد از دیدگاه دانش‌آموزان مؤلفه‌ها و پیام‌های مستخرج از مستندات دینی و علمی، بر ارتقای روحیه خویشنداری جنسی آنان مؤثر است. می‌توان گفت استفاده از این مؤلفه‌ها و پیام‌ها در محتوای برنامه‌های درسی تربیت جنسی در مقطع متوسطه، می‌تواند زمینه‌ساز ارتقا و تقویت روحیه خویشنداری جنسی دانش‌آموزان شود. همچنین، اگرچه ویژگی‌های خاص دوره نوجوانی و تحولات بلوغ و از سویی وجود مشکلات تربیتی و فرهنگی در خانواده‌ها، وجود جنگ نرم فرهنگی و هجوم موزیانه رسانه‌های تبلیغ‌گر فرهنگ لیبرالیستی و سکولاریستی با زبان فرهنگ و هنر و...، آسیب‌های زیادی را به باورهای دینی و ارزشی دانش‌آموزان وارد کرده، ولی استفاده از منابع ارزشمند دینی و علمی تربیت جنسی، می‌تواند آثار زیادی در حفظ و تقویت روحیه خویشنداری جنسی دانش‌آموزان داشته باشد. در واقع، تدوین محتوای مناسب و ارائه آموزش‌های مبتنی بر مهارت خویشنداری می‌تواند در این باره مؤثر واقع شود.

پژوهش‌های تجربی کشورهای مختلف دنیا، مانند پژوهش‌های سیلوا و راس^۱ (۲۰۰۳)؛ گابریل^۲ (۱۹۹۲)؛ روس^۳ (۲۰۰۰)؛ کونتولا^۴ (۲۰۰۸)؛ مک‌گور و گلیسون (۲۰۱۰)؛ مولر و همکاران^۵

1. Silva & Ross
3. Rus
5. Mueller & etc

2. Gabreal
4. Kontula

(۲۰۰۷)؛ کورتیس (۲۰۰۷)؛ سنجاکدار^۱ (۲۰۰۹)؛ فرناندز و ویه‌ریرا^۲ (۲۰۰۸)؛ کربی^۳ و همکاران (۲۰۰۶)؛ تایتل^۴ (۲۰۰۶)؛ مک‌کی و هالویتی^۵ (۱۹۹۷)؛ آیسنبرگ (۱۹۹۷)؛ فیشر و فیشر (۱۹۹۲)؛ ساکت (۲۰۰۹) بر لزوم گنجاندن برنامه درسی کاربردی و منسجم درباره تربیت جنسی در مدرسه و به‌ویژه در مقطع متوسطه، تأکید کرده و معتقدند در صورت نبودن یک برنامه درسی کاربردی درباره تربیت جنسی در نظام‌های آموزشی، افزایش ناهنجاری‌های جنسی میان دانش‌آموزان و در سطح جامعه قابل انتظار خواهد بود و گنجاندن یک برنامه درسی درباره تربیت جنسی در برنامه‌های درسی مقطع متوسطه، می‌تواند زمینه‌ساز تربیت درست جنسی دانش‌آموزان شود.

همچنین، پژوهش‌های انجام شده در کشور مانند پژوهش‌های خدادادی و همکاران (۱۳۸۸)، امیریان‌زاده و همکاران (۱۳۸۶)، ابراهیمی هرستانی (۱۳۹۱)، پورابلی (۱۳۸۴)، فرمehنی فراهانی (۱۳۸۳)، رضایی (۱۳۹۱)، کجیاف (۱۳۸۴)، ابوالقاسمی و همکاران (۱۳۸۹)، امینی و همکاران (۱۳۹۰)، طهماسب‌زاده و شیخ‌لار (۱۳۸۸)، گلشاهی (۱۳۸۴) به نقش و اهمیت برنامه درسی تربیت جنسی در مدارس متوسطه اشاره و بر ارائه برنامه درسی مطلوب و برآمده از آموزه‌های دینی و علمی تربیت جنسی تأکید کرده‌اند. در واقع، با برنامه درسی تربیت جنسی باید مجموعه‌ای از اطلاعات و آگاهی‌های مفید و سازنده درباره رفتارهای سالم جنسی به دانش‌آموزان آموزش داده شود تا آنها بتوانند در موارد مقتضی، تصمیم‌های آگاهانه‌ای را در این باره بگیرند. همچنین، آگاهی و بصیرت درباره امور و فعالیت‌های جنسی، مانع ایجاد اضطراب و فشار روانی در میان دانش‌آموزان می‌شود (فرمehنی فراهانی، ۱۳۸۳). نکات مهم پژوهش عبارت‌اند از:

نخست، در میان ابعاد چهارگانه (جسمی، روانی، اجتماعی، معنوی)، ابعاد جسمی و معنوی (هم در بعد ترغیبی و هم در بعد ترهیبی) در میان مؤلفه‌های مطلوب قرار گرفتند و جزء مؤثرترین پیام‌ها به‌لحاظ تأثیرگذاری بر خویشتن‌داری جنسی دانش‌آموزان به شمار آمدند؛

دوم، در بعد اخروی مؤلفه «بهشت» به‌لحاظ تأثیرگذاری بر خویشتن‌داری جنسی دانش‌آموزان، مؤثرتر از «مؤلفه جهنم» بود؛

سوم، به‌لحاظ نوع بیان (بیان پیامد مثبت و منفی) به‌طورکلی تأثیر بیان پیامدهای مثبت بیشتر بود؛ ولی در برخی از بُعدها مانند جسمی، بیان پیامد منفی، مؤثرتر از بیان پیامد مثبت بر میزان خویشتن‌داری است؛ از این رو می‌توان گفت برای پی بردن دقیق به میزان اثربخشی نوع بیان، باید

1. Sanjakdar

2. Fernandes & Vieira

3. Kirby

4. Tittle

5. Mckay & Holowaty

سراغ ابعاد (جسمی، روانی، اجتماعی، معنوی) رفت و هر بعد را به‌طور جداگانه در نوع بیان سنجید و نسبت به هم (مثبت و منفی) ارزیابی کرد؛

چهارم، کنار پیام‌هایی که به بیان پیامد می‌پرداختند، پیام‌هایی که به بیان عوامل اشاره می‌کردند نیز جزء پیام‌های مؤثر از نظر دانش‌آموزان ارزیابی شدند و در سطح نسبتاً مطلوب قرار گرفتند که نشان از اهمیت این نوع بیان است؛ ولی پیام‌هایی که جنبه بیان پیامد داشتند مؤثرتر ارزیابی شدند؛

پنجم، پیام‌هایی که با هدف برانگیختن وجدان، حیا و غیرت در دانش‌آموز گنجانده شده بودند، از سوی دانش‌آموزان مؤثر ارزیابی شدند و در سطح نسبتاً مطلوبی قرار گرفتند که حائز توجه و اهمیت می‌باشند؛ ششم، این نکته بسیار مهم است که همه ۱۳ مؤلفه در دو سطح مطلوب و نسبتاً مطلوب قرار گرفتند و مؤثر ارزیابی شدند. این نتیجه به تأثیرگذاری مثبت همه این مؤلفه‌ها بر خویشتن‌داری جنسی دانش‌آموزان اشاره می‌کند که از میزان اهمیت آنها حکایت دارد.

هفتم، مطلب مهمی که نباید از آن گذشت این است که برخی مؤلفه‌ها در سطح مطلوب و برخی در سطح نسبتاً مطلوب قرار گرفتند؛ ولی میانگین‌ها بسیار به هم نزدیک بودند و می‌توان گفت از نظر میزان تأثیرگذاری، تفاوت چشمگیری با هم ندارند؛ این نکته در رابطه با مؤلفه‌هایی که با فاصله کمی پیش و پس از هم در جدول قرار گرفته‌اند، درست‌تر است.

نکته مهم دیگر آن است که پژوهشگران افزون بر پیگیری اهداف آشکار پژوهش، اهداف پنهان دیگری را نیز دنبال می‌کردند؛ بدین مفهوم که تلاش شد پیام‌هایی در ابزار گنجانده شود که روی دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش تأثیر مثبتی داشته باشد؛ از این‌رو این پیام‌ها با دقت و حساسیت خاصی توسط تیم پژوهش انتخاب شدند و به تأیید متخصصان تربیت جنسی رسیدند و سپس در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفتند تا افزون بر سنجش میزان تأثیر از نظر دانش‌آموزان، بتوان مجموعه‌ای از پیام‌های اثرگذار و مهم را به دانش‌آموزان معرفی کرد و به میزان اطلاعات و آگاهی‌های آنها در زمینه‌های گوناگون مربوط به خویشتن‌داری جنسی افزود.

در مجموع و با نگاهی به دیدگاه و یافته‌های پژوهشگران تربیت جنسی و همچنین یافته‌های این مقاله می‌توان گفت تربیت جنسی باید به‌عنوان ساحتی مهم از ساحت‌های تربیت، مورد توجه جدی قرار گیرد. در این راستا می‌توان مؤلفه‌ها و پیام‌های مرتبط با بحث خویشتن‌داری جنسی را که مستخرج از مستندات دینی و علمی باشد (نظیر مؤلفه‌ها و پیام‌های ارائه شده در این پژوهش)، در قالب محتوای برنامه درسی به دانش‌آموزان ارائه کرد و با آموزش‌های لازم و آگاهی‌های سودمند و با ارائه برنامه‌ای واقع‌بینانه و راهکارهای حکیمانه برآمده از مستندات دینی و علمی به دانش‌آموزان، آنان را در راه هدایت و تنظیم و تعدیل‌گریزه جنسی یاری رساند تا از سنین پر مخاطره بلوغ و پس از آن به سلامت بگذرند و از برخورد ناصواب و افراط و تفریط جلوگیری و سعادت و کمال فرد و جامعه تأمین شود.

منابع

- ابوالقاسمی، ناریا؛ عفت سادات مرقایی خوبی و محمدحسین تقدیسی (۱۳۸۹)، «تیین تربیت جنسی دانش‌آموزان ایرانی از دیدگاه مربیان بهداشت مدارس ابتدایی»، مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، ۶ (۲)، ص ۲۷-۳۹.
- ابراهیمی هرستانی، اصغر (۱۳۹۱)، واکاوی برنامه درسی مغفول در تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر مقطع راهنمایی تحصیلی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مشهد: دانشگاه فردوسی.
- امیریان‌زاده، مژگان؛ مهدی محمدی و مهدی امیریان‌زاده (۱۳۸۶)، «جایگاه آموزش و تربیت جنسی در مدارس و مراکز آموزش عالی، خلاصه مقالات سومین کنگره سراسری خانواده و سلامت جنسی»، سومین کنگره سراسری خانواده و سلامت جنسی، ۶-۸ آذر، تهران.
- امینی، محمد؛ رقیه پاشایی و محمدرضا تمنایی فر (۱۳۹۰)، «بررسی ضرورت وجودی و چگونگی توجه به تربیت جنسی در برنامه درسی مقاطع»، برنامه درسی، ۱ (۱)، ص ۱۷۰-۲۰۲.
- امین‌خندقی، مقصود و اصغر ابراهیمی هرستانی (۱۳۹۰)، «تحلیلی بر رویکرد ناظر بر تربیت جنسی از منظر اسلام، بر مبنای پژوهش‌های انجام شده در این زمینه و تبیین دلالت‌های آن بر نظام برنامه درسی آموزش و پرورش»، مجموعه مقالات، جنسیت از منظر دین و روانشناسی، چ اول، قم: مؤسسه امام خمینی علیه السلام.
- پورابلی، بتول (۱۳۸۴)، «بررسی نگرش معلمان شهر کرمان نسبت به آموزش جنسی و نظرات آنان در مورد نیازهای آموزش جنسی نوجوانان»، دومین کنگره خانواده و مشکلات جنسی، تهران: دانشگاه شاهد، ص ۱-۱۴.
- خدادادی، مهدی؛ مراد مؤمنی کریم‌وندی و عباس شکاری (۱۳۸۸)، «کاربست مؤلفه‌های برنامه تربیت جنسی: حوزه مغفول در برنامه‌ریزی درسی»، خلاصه مقالات چهارمین کنگره سراسری خانواده و سلامت جنسی، تهران.
- رضایی، مهدی (۱۳۹۱)، «تأثیر شیوه آموزش ارزش‌های دینی بر تربیت منش عفاف در دانش‌آموزان مبتنی بر دیدگاه منش‌پروری توماس لیکننا»، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۰ (۱۶)، ص ۱۱۷-۱۳۵.
- صافی، احمد (۱۳۸۴)، آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و متوسطه، تهران: سمت.
- طهماسب‌زاده شیخ‌لار، داود (اردیبهشت ۱۳۸۸)، «آموزش مسائل جنسی بعد مغفول برنامه درسی ایران»، مجموعه چکیده مقالات پنجمین همایش مشاوره اسلامی، همایش ملی خانواده و بهداشت جنسی، تهران: اندیشه ماندگار.

- فرمیهنی فراهانی، محسن (۱۳۸۳)، «محتوای مناسب برای تربیت جنسی در کتب درسی دوره متوسطه»، دو ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد، ۱۱ (۹)، ص ۱-۱۴.
- فرمیهنی فراهانی، محسن (۱۳۸۴)، برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، تهران: جهاد دانشگاهی.
- کریمی، علی (۱۳۸۶)، «رشد هویت جنسی در دختران، خلاصه مقالات سومین کنگره سراسری خانواده و سلامت جنسی»، سومین کنگره سراسری خانواده و سلامت جنسی، ۶-۸ آذر، تهران.
- کجیاف، محمدباقر (۱۳۸۴)، «رفتارشناسی جنسی در اندیشه دینی»، نشریه علوم اجتماعی (زنان سابق)، ش ۲۷، ص ۱۱۳-۱۴۴.
- گلشاهی، عبدالوهاب (۱۳۸۴)، «خانواده و مسائل جنسی کودکان و نوجوانان»، خلاصه مقالات دومین کنگره سراسری خانواده و مشکلات جنسی، تهران: دانشگاه شاهد.
- متقی‌فر، غلامرضا (۱۳۸۳)، «آموزش جنسی در مدارس»، مجموعه مقالات تربیت اسلامی ویژه تربیت جنسی، قم: گروه پژوهشی تعلیم و تربیت اسلامی، ۳ (۸)، ص ۱۳۱-۱۶۴.
- مهرام، بهروز (۱۳۸۶)، «بررسی محتوای کتب درسی دوره‌های راهنمایی و متوسطه از حیث تربیت جنسی»، مجله خانواده و سلامت جنسی.
- نصر اصفهانی، احمدرضا؛ فاطمه بهجتی اردکانی؛ مریم فاتحی‌زاده و رحمت‌الله محمدی (۱۳۸۵)، «دیدگاه دانش‌آموزان دبیرستان نسبت به سهم اولیاء مدارس و کتب درسی در پرداختن به مسائل خانواده»، فصلنامه خانواده‌پژوهشی، ۲، ۶، ص ۱۴۹-۱۶۴.
- نوابی‌نژاد، شکوه (۱۳۷۶)، نوجوانی و ضرورت و آموزش بهداشت روانی، تهران: انجمن اولیاء و مربیان.
- Crcler, G., (2000), *Introduction to Sexual Education*, Newyork: W. H.
- Curtis. T.I., (2007), *Teaching Tolerance: Non-Traditional Sex Acts and Sexual Education*, Available at: <http://www.associatedcontent.com>.
- Eisenberg, Marla E., (1997), "View Points of Based Sexuality Education", *Journal of School Health*, 67: 322-326.
- Fernandes, Vieira; Vieira, Xiaviev R., (2008), "Evaluation of Parents as Partners in Sex Education", *Journal of Sexologies*, 17 (1): 154.
- Fisher, J. D. & Fisher, W. A., (1992), "Changing AIDS-Risk Behavior", *Psychological Bulletin* 111, 435-474.
- Gabreal, Laguerica, (1992), *Exploring Paternal Attitude Toward Knowledge and Values ine Rporated in Public School sex Education*, California state university Long Beach.

- Kirby, Douglas; Laris. B. A. & Rolleri, Lori A., (2006), "Sex and HIV Education Programs: Thei Impact on Sexual Behaviors of Young People Throughout the world," *Journal of Adolescent Health*, 40 (3): 206-217.
- Kontula, O., (2008), "Nordic Sex Education: a Case of Finland", *Jornal of Sexologies*, 17 (1): 25.
- MCKay, A. & Holowaty, P., (1997), *Sexual Health Education: A Study of Adolescents Opinions, Self-Percieved Needs and current and Prefered Sources of Information*, *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 6: 29-38.
- McCormack, o. Gleeson, J., (2010), "Attitudes of parents of young mem towards the inclusion of sexual orientation and homophobia on the Irish post-primary curriculum", *Journal of Gender and Education*, Vol. 22, No., 4. 385-400.
- Mahdavi, P., (2008), *Passionate Uprisings: Iran's Sexual Revolution*, California: Stanford University Press.
- Michael, Shannon., (2007), *Sexual Education: What Its Important for Your Teenager?* Available at: <http://www.associatedcontent.com>.
- Mueller, Trisha E. Gavin, Lorrie E. Kulnkarni, Aniket, (2007), "The Association Between Sex Education and Youths Engagement in Sexual Intercourse, Age at First Intercourse and Birth Control Use at First Sex", *Journal of Adolescent Health*. 42 (1); 80-96.
- Rus, G., (2000), *Sexual Health*, New York. Hal-Jack Publishing Co.
- Sacket, S., (2009), *Sexual Education Programs Inside Schools*, Available at: <http://www.associatedcontent.com>
- Sanjakdar, F., (2009), "Teacher Talk: The Problems, Perspectives and Possibilities of Developing a Comprehensive Sexual Health Education Curriculum for Australian Muslim students", *Journal of Sex Education*, Vol. 9, No. 3, 261-275.
- Silva, Monica; Ross; Ines., (2003), "Evaluation of a School-Based Sex Education Program for Low Income Male High School Students in Chile", *Journal of Evaluation and Program Planning*, 26 (1): 1-9.
- Tangeny, J., Baumeister, R. Boone A., (2004), "High Self-Control Predicts Good Adjustment, Less Pathology, Better Grades, and Interpersonal Success" *Journal of Personality* ,Vol. 72, Issue 2, pp. 271-324.
- Tittle, Robbie, (2006), *Are Children Learning Sexual Education Too Young?* Available at: <http://www.associated content.com>